

ASSEMBLED

Symposium on medieval and post-medieval ceramics

ARTICLES 6

Zwolle 6 and 7 june 2019

ASSEMBLED

Symposium on medieval and post-medieval ceramics

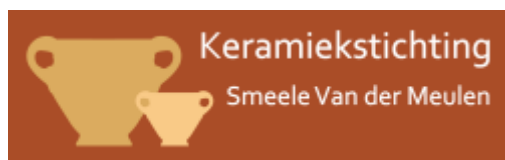
ARTICLES 6

Zwolle 6 and 7 June 2019

Redactie
Hemmy Clevis

SPA uitgevers

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door:

Colofon

© 2020 SPA Uitgevers, Zwolle
Assendorperstraat 174-4
8012 CE Zwolle
www.spa-uitgevers.nl

ISBN/EAN:	9789089320490
Redactie:	Hemmy Clevis
Opmaak en productie	Coen Bouwstra en Hidde Heikamp

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.

Inhoud

Bovenlandsch of Bremer Steengoederen	5
Hans van Gangelen en Adri van der Meulen	
Engelse transferware uit de vroege 19de eeuw	55
Wytze Stellingwerf	
Duistere Types: vroeg- en volmiddeleeuwse keramiek en het Deventer systeem	87
Emile Mittendorff	
Industrieel flessenglas in het Deventer Systeem, een halszaak	91
Kasper van den Berghe	
Een catalogus voor een museale collectie	105
Dicky de Koning	
Gegraveerd glas van Maria Tesselschade	109
Nancy de Jong-Lambregts	
Beeldjes van keramiek uit de Late Middeleeuwen en Renaissance	117
Aleike van de Venne	
Nieuwe inzichten in Amsterdamse aardewerkvondsten	145
Ranjith Jayasena	
De handel in Duits steengoed in Dordrecht en Rotterdam, speciaal in relatie tot Engeland 1575-1675	165
Adri van der Meulen	

Engelse *transferware* uit de vroege 19de eeuw

Een sociaal-culturele interpretatie

Het voorbeeld van de lading van een scheepswrak uit 1822

Wytze Stellingwerf¹

In 2005 ontdekten leden van de Duikclub Texel een vrijgespoeld scheepswrak op de bodem van de Waddenzee. Vanwege de enorme hoeveelheid keramiek- en glasscherven die ze daarin aantroffen, werd deze site als het Schervenwrak aangeduid. Daarentegen zijn ook vele intacte items uit het wrak opgedoken. Archiefonderzoek in combinatie met gedateerde schotels van witbakkend aardewerk uit Frechen maakte sterk aannemelijk dat het wrak het in december 1822 gestrande Amsterdamse fregat de Pieter Anthony moest zijn.²

Dit schip had Suriname als eindbestemming en aan boord bevond zich een grote lading luxe-goederen voor de plantage-eigenaren en gereedschappen voor slavenarbeid in de tropen. Tot het luxegoed kan een opmerkelijke hoeveelheid Engels serviesgoed van industrieel aardewerk met onderglazuur blauwe drukdecors worden gerekend (afb. 1). Verder bevonden zich in het wrak ook vele koppen en kommen van diverse bakselsoorten met overglazuur drukdecors of luster-beschildering, eveneens allemaal uit Engeland afkomstig (afb. 2).³

Het wrak kan gezien worden als een perfecte tijdschapsule uit de vroege 19de eeuw. De variatie aan contemporaine huishoudelijke goederen en gebruiksvoorwerpen bestemd voor de handel is verrassend groot. Ook binnen het serviesgoed is een omvangrijke diversiteit in vormen en decors op te merken.

*In het hiernavolgende wordt dieper ingegaan op het bedrukte Engelse serviesgoed, in Groot-Brittannië bekend als *transferware*. Opvallend genoeg heeft deze veelvoorkomende laat 18de- en 19de-eeuwse vondstcategorie in de Nederlandse archeologie tot nog toe weinig aandacht gekregen. Dikwijls krijgt het Engelse *transferware* in rapportages dateringen mee van bijvoorbeeld 1800 tot 1900, terwijl veel van dit aardewerk tot op een decennium nauwkeurig kan worden gedateerd. Bovendien zijn de drukdecors niet enkel simpele aangebrachte versieringen, maar in veel gevallen speelden ze in op de heersende mode en de beleavingswereld van onze voorouders in een tijdperk van grote revoluties in zowel industriële als sociale en politieke zin.*

De opkomst van *transferware*

Als gevolg van de Industriële Revolutie vond vanaf het midden van de 18de eeuw een explosieve groei plaats in de Engelse keramiekindustrie. Met de systematische toepassing van pers- en gietmallen kon eenvoudig en op grote schaal serviesgoed in allerlei standaardvormen geproduceerd worden. Bovendien werd met de introductie van de transferprint-techniek rond 1755 het decoreren van keramiek een stuk efficiënter. In plaats van alles met de hand te beschilderen, konden zeer verfijnde voorstellingen als uniform drukdecor op het serviesgoed worden aangebracht.⁴

Afb. 1: Selectie van onderglazuur blauw bedrukt serviesgoed uit het Schervenwrak (collectie: Duikclub Texel).

Afb. 2: Selectie van overglazuur bedrukt serviesgoed uit het Schervenwrak. De decors zijn duidelijk aangetast door de werking van het zoute zeewater (collectie: Duikclub Texel).

De vroegste tak van keramiekproductie waarbij het transfer-printing werd toegepast, was de porseleinfabriek van Worcester.⁵ Al gauw kon men op het porselein onderglazuur drukdecors met kobaltblauw als medium aanbrengen. De beroemde pottenbakker Josiah Wedgwood uit Staffordshire liet het door hem geïntroduceerde *creamware* vanaf de jaren 1760 ook versieren met drukdecors in de kleuren zwart, rood en paars. Deze decors waren echter over het glazuur aangebracht en waren daarmee onderhevig aan slijtage. Rond 1775 kwam het van *creamware* afgeleide *pearlware* in omloop.⁶ Aan het loodglazuur werd kobaltoxide toegevoegd, om het meer op Chinees porselein te laten lijken. *Pearlware* is dus herkenbaar aan het blauwige glazuur, dat zich ophoopt langs onder andere de standing van het serviesgoed (afb. 3). Aan het begin van de jaren tachtig van de 18de eeuw werden ook bij dit *pearlware* onderglazuur blauwe drukdecors geïntroduceerd. Josiah Spode uit Staffordshire was de eerste pottenbakker die dit *transfer-printed pearlware*, oftewel *transferware*, produceerde vanaf circa 1783.⁷

Het proces van *underglaze blue transfer-printing* ging als volgt: Eerst werd een kopergravure met kobalthoudende inkt ingesmeerd. De overtollige inkt schaafde men vervolgens af, waarna een vel nat en ingezeept vloeiopapier op de koperplaat werd gelegd. Het geheel ging dan door de drukpers, zodat de gravure op het papier werd overgebracht. Vaak werden delen van de decors uitgesneden of uitgeknipt om ze gemakkelijker op de biscuit gebakken keramiek aan te kunnen brengen. Vervolgens werd met een kwast of spons het papier stevig aangewreven, zodat de inkt van het natte vloeiopapier werd overgebracht op het serviesgoed. Vervolgens spoelde men het gebruikte papier er af. Daarna werd het keramisch voorwerp in het glazuur gedoopt en in de oven gebakken. Het eindproduct was het glanzende helderblauwe *transferware*.

Aan het begin van de 19de eeuw werd op grote schaal *transferware* geproduceerd in met name de regio's Staffordshire, Yorkshire en het Noordoostelijke gebied van Engeland rond Newcastle. Nederland kende al sinds het midden van de 18de eeuw een intensief handelsverkeer met Engeland, maar in de Napoleontische tijd lag de import van Engelse producten vanwege het Continentaal Stelsel grotendeels stil. Na het herstel van het Huis Oranje in Nederland eind 1813 kwam er weer een levendige handel met Engeland op gang, getuige de vele krantenartikelen uit die tijd. De keramiek-import uit Engeland was *booming business* in de daaropvolgende decennia.⁸

Afb. 3: Koppen van diverse soorten industrieel wit aardewerk. Links: *creamware* met overglazuur drukdecor. Rechts: *pearlware* met onderglazuur drukdecor (collectie: Duikclub Texel).

Het economische succes van Engelse *transferware*

Exotische producten als thee, koffie en tabak veranderden in de 18de eeuw van luxeproducten naar alledaagse noodzaak. Het hele sociale leven binnen vrijwel alle klassen van de Nederlandse samenleving begon deels te draaien rond deze consumptiegoederen. Net als tegenwoordig nodigde men geregeld vrienden en familie uit voor een kopje thee of koffie. Het medium dat daarvoor nodig was – het servies – kon zodoende dienen als status-object en *conversation piece* (afb. 4). Het blijkt dat vooral het Engelse aardewerk het antwoord was voor de enorm toegenomen vraag naar verfijnd thee- en tafelgerei in Europa eind 18de en begin 19de eeuw. Het *transferware* was modern, stijlvol en betaalbaar tegelijkertijd. Geen enkel alternatief kon dit product in kwaliteit/prijs verhouding evenaren. Juist omdat de *transferprint*-techniek zo'n efficiënte decoratiemethode was, konden fabrikanten zich gemakkelijk op de constant veranderende vraag van de consument aanpassen. In de eerste decennia van de 19de eeuw prefereerde de Nederlandse elite nog met name het fijn beschilderd porselein uit Duitsland en Frankrijk of het dure *queensware* van de gerenommeerde firma Wedgwood in Staffordshire (afb. 5). De tientallen fabriekjes in Noord-Oost Engeland en Yorkshire produceerden hoofdzakelijk bedrukt serviesgoed voor de brede middenklasse.⁹ De toepassing van drukdecors bleef een tijd lang duurder dan de productie van simpel beschilderd aardewerk. Het inhuren van graveurs of de aankoop van kopergravures was voor fabrikanten een kostbare aangelegenheid. Als gevolg van de steeds toenemende massaproductie en onderlinge concurrentie van Engelse fabrikanten konden ook de minst koopkrachtige burgers in West-Europa zich rond het midden van de 19de eeuw *transferware* veroorloven.¹⁰

Afb. 4: "The Tea Garden", schilderij door: George Morland, 1790 (collectie: Tate Museum, Londen).

De vondsten uit het Schervenwrak

Het schip de Pieter Anthony is gezonken op een moment dat de verfijning van het *transferware* een hoogtepunt bereikte. Het waren vooral de jaren twintig van de 19de eeuw waarin een gigantische variatie in decors bij het onderglazuur blauw bedrukte *pearlware* werd voortgebracht.¹¹ In totaal zijn minimaal 330 objecten van Engels industrieel aardewerk uit het wrak gedocumenteerd. Dit is waarschijnlijk slechts een fractie van de daadwerkelijke lading, aangezien veel van het materiaal zal zijn weggespoeld of door onbekende duikers is meegenomen. 177 serviesstukken, dus meer dan de helft, behoren tot het onderglazuur blauwe *transferware* (cat. 14-36). Verder komen ook veel kommen en kommetjes van roze beschilderde *lustreware* (cat. 5-8) en overglazuur bedrukte *creamware*, *pearlware* en *bone china* (cat. 9-13) voor. Deze categorieën dragen vooral decors met bloemen en vogels. Daarnaast zijn tientallen onversierde kommen van *whiteware* met verschillende afmetingen (cat. 2-4) en een serie oudere *pearlware* kommen versierd met gemarmerd slib (cat. 1) op te merken. Opmerkelijk is de aanwezigheid van de laatste categorie in het scheepswrak. Terwijl de partij *transferware* over het algemeen in 1822 tot de nieuwste mode behoorde, waren de kommen met gemarmerd slibdecor, zogenaamde ‘*dipped ware*’, al tamelijk ouderwets. Ze zijn ergens in de laatste twee decennia van de 18de eeuw vervaardigd en waren daarmee al minstens twintig jaar oud toen ze werden ingeladen aan boord van de Pieter Anthony.¹² Blijkbaar werden er ook restpartijen van handelaren aangekocht om in de kolonie Suriname verder verhandeld te worden. Alle vormen van industrieel aardewerk uit het Schervenwrak zijn opgenomen in een bijgevoegde catalogus, waar een indeling op basis van decors is gemaakt. De focus van dit artikel is echter het blauwe *transferware*, waar nu dieper op in wordt gegaan.

Afb. 5: Interieur van het warenhuis van Wedgwood gevestigd in Londen, gravure door: Rudolph Ackermann, 1809 (particuliere collectie).

Decornaam	Kop	Schotel	Melkkan	Suikerpot	Suikerpotdeksel	Spoelkom	Theepot	Theepotdeksel	Koffiepot	Koffiepotdeksel	MAE Totaal	Minimaal aantal serviezen
Bladmotieven (onbekend decor)									2	2	4	2
Garden pleasure	6	6	1			1	1	1			16	1
Gleaner		1									1	1
Farm scene with thatched buildings						1					1	1
French Pheasant						3					3	3
Lakeside Meeting						7					7	7
Timbered Cottage	54	61	3	4	4	1	5	4	1	1	138	5
Gun Dogs	1	2	4								7	4
Totaal: 177											Totaal: 24	

Tabel 1: Overzicht van het minimum aantal vormen per decor van het blauwe *transferware*.

Bij het blauwe *transferware* zijn acht verschillende decors geïdentificeerd (tabel 1). Uit de vormvariatie kunnen minstens 24 verschillende thee- en koffieserviezen onderscheiden worden. Van bepaalde categorieën zijn slechts enkele losse vormen aangetroffen, van andere decors komen complete serviezen voor. De voorwerpen dragen geen fabrieksmerken, maar bij bepaalde decors is bekend dat ze vooral in Staffordshire en Yorkshire werden toegepast. Het gaat om producten van hoge kwaliteit. Het serviesgoed is waarschijnlijk via Londen in Amsterdam terechtgekomen, waar de partij begin jaren 1820 is opgekocht om verscheept te worden naar Suriname. De identificatie van de decors is met behulp van de *Transferware Collector's Club Database* uitgevoerd.¹³ Deze digitaal beschikbare database bleek een zeer behulpzame bron

Afb. 6: Kop en schotel met het decor "Garden Pleasure" (iw-bor-3, iw-kop-20) (collectie: Duikclub Texel).

waar duizenden drukdecors zijn gedocumenteerd. Diverse decornamen zijn historisch bekend, maar de meeste benamingen van *patterns* zijn door de *Transferware Collector's Club* toegekend.

Twee koffiepotten (iw-kof-NT) met hoog en bol deksel (iw-dek-18) uit het wrak zijn versierd met bladmotieven (cat. 14a & 14b). Dit model peervormige koffiepoot met een uitstaande standing is nog niet gedocumenteerd in het Deventer-systeem, maar kan als een typisch vroeg 19de-eeuwse vorm beschouwd worden.

Een grotendeels compleet theeservies wordt gekenmerkt door een Chinoiserie decor, dat '*Garden pleasure*' wordt genoemd.¹⁴ We zien een opium rokende Chinese heer met een pagode op de achtergrond (afb. 6). Enkel de suikerpot ontbreekt, verder lijken alle vormen van een 19de-eeuws servies aanwezig te zijn. Het drinkgerei bestaat uit zes koppen (iw-kop-20) en schotels

Afb. 7: Zelfportret met op de voorgrond Engels serviesgoed, schilderij door: Petrus van Schendel, 1828 (collectie: Dordrechts Museum).

(iw-bor-3) (cat. 15 & 16). Zoals blijkt uit facturen van Engelse handelaren uit de vroege 19de eeuw was dit de standaard éénheid voor een theeservies.¹⁵ De spoelkom (iw-kom-1) is ook een typisch 19de-eeuws serviesonderdeel (cat. 17). Deze vorm werd gebruikt om kopjes in om te spoelen voor een volgende theeronde, of om gebruikte theebladeren in te dumpen. De theepot (iw-the-3) en melkkan (iw-kan-8) hebben een typisch klassieke vorm met sierlijk gebogen rand, karakteristiek voor de periode 1810-1835 (afb. 7; cat. 18, 19a & 19b). Hoewel deze producten ongemerkt zijn, is uit overleveringsstukken bekend dat onder andere de firma Mantz & Co ze produceerde.¹⁶ Tot nog toe is de locatie van de pottenbakkerij niet getraceerd, maar het is bekend dat de firma een winkel had in Londen.

De overige serviesstukken uit het Schervenwrak hebben vooral betrekking op het plattelandsleven, een karakteristiek onderdeel van de Romantiek als kunststroming in de eerste helft van de 19de eeuw. Van een decor met personen die korenaren oprapen na de oogst – het zogenaamde ‘*Gleaner*’ – is slechts één schotel (iw-bor-15) gedocumenteerd (cat. 20). Dit decor is onder andere bekend van de Leeds pottery in Yorkshire.¹⁷ Een andere eenling is een spoelkom (iw-kom-5) met het decor ‘*Farm scene with thatched buildings*’ (cat. 21). Mogelijk is het een product van de Cambrian pottery in Swansea, Wales.¹⁸ Interessant is het feit dat deze kom geen uitstaande, maar nog een rechte standing heeft. Er zijn drie spoelkommen (iw-kom-1) met het decor ‘*French Pheasant*’ aangetroffen (cat. 22). Deze spoelkommen hebben juist wel een uitstaande standing. Een bijzonder gegeven is de decornaam die op de bodem van deze kommen is gedrukt (afb. 8). Dit kenmerk ontbreekt veelal nog bij vroeg 19de-eeuwse Engelse

Afb. 8: Bodem van een kom met het decor “French Pheasant” (collectie: Duikclub Texel).

producten. Op basis van uit overlevering bewaarde stukken lijkt de toepassing van merkstem-pels met decornamen, vaak geïncorporeerd met een fabrieksnaam, na circa 1825 snel toe te nemen in de Engelse keramiekindustrie. Een typisch voorbeeld is de in 1825 opgerichte firma William Smith & Co uit Stockton-on-Tees. Deze fabrikant nummerde bovendien de aange-brachte decors op zijn producten. Ook van het *pattern* 'Lakeside meeting' zijn enkel kommen op uitstaande standring (iw-kom-1) uit het Schervenwrak gedocumenteerd (cat. 23). Het is bekend dat James Keeling in Hanley, Stoke-on-Trent, serviesgoed met dit decor produceerde.¹⁹

Veruit de meest algemene vondstcategorie is het serviesgoed met het decor 'Timbered cot-tage'.²⁰ Van de 177 gedocumenteerde stukken blauwe *transferware* zijn er 138 met dit decor te onderscheiden. Op basis van de geïnterpreteerde theepotten (iw-the-3) moeten er minimaal vijf verschillende serviezen van 'Timbered cottage' tot de lading hebben behoord (cat. 33a & 33b). Naast meerdere theepotten komt tevens een peervormige koffiepot (iw-kof-NT) voor (cat. 34a & 34b). Waarschijnlijk waren het gezamenlijke thee- en koffieserviezen. De suiker-potten (iw-pot-NT, iw-dek-15) van dit type servies hebben een klassieke urn-vorm, terwijl de melkkannetjes (iw-kan-6) tonvormig zijn in tegenstelling tot de klassieke kan-vorm van het *Garden Pleasure*-servies (cat. 31, 32a & 32b). Ook bij het *Timbered cottage*-servies heeft de spoelkom (iw-kom-1) weer een uitstaande standring (cat. 30). Opvallend is de variatie in kop- en schotelvormen. Er komen drie verschillende vormen met hetzelfde decor voor (afb. 9). Het type met de uitgeschaafde standring (iw-bor-12, iw-kop-16) wordt in Engeland als de *bute shape* aangeduid (cat. 24 & 25). Dit model is rond 1790 geïntroduceerd.²¹ Miller stelt dat de vroegste serviesstukken in deze vorm hoofdzakelijk in porselein voorkwamen en overglazuur beschilderd waren, pas na 1820 verschijnen in archeologische contexten in de Verenigde Staten ook onderglazuur blauw bedrukte exemplaren in deze vorm.²² In de Nederlandse archeologie is de *bute shape* een weinig voorkomende vorm. Het type op een hoge standring, met een geknikte wand en uitstaande rand (iw-bor-21, iw-kop-17) noemen de Engelsen de *London of the Grecian shape* (cat. 26 & 27). Het model komt voor het eerst voor in de Wedgwood vormen-catalogus van 1802.²³ Interessant is het feit dat bij de bijpassende schotels ook een knik in de wand zit. De *London shape* koppen en schotels komen volgens Miller ook pas vanaf de jaren 1820 algemeen voor in Amerikaanse archeologische sites.²⁴ Tussen 1825-1840 is deze vorm het meest populair, in die periode begint de *London shape* de standaard halfronde kop- en schotel-vorm geïnspireerd op Chinees porselein te vervangen. Tot slot komt een wat subtieler model kop met het 'Timbered cottage'-decor voor, gekenmerkt door een afgeronde knik in de wand en een rechte standring (iw-kop-29) (cat. 29). Hier kon ik geen specifieke vorm-naam voor trace-ren. De bijpassende schotel is de standaard iw-bor-3 (cat. 28). Bijzonder is ook het verschil in oren bij alle in het Schervenwrak gevonden kopjes (afb. 9). Deze opmerkelijke variatie in kop-

Afb. 9: Drie verschillende vormvarianties van koppen en schotels met het decor "Timbered Cottage", a: Bute shape (iw-bor-12, iw-kop-16); b: London shape (iw-bor-21, iw-kop-17); c: onbekende vormnaam (iw-bor-3, iw-kop-29) (collectie: Duikclub Texel).

Afb. 10: Zelfportret in een plattelandsweide, schilderij door: Hendrikus van de Sande Bakhuyzen, 1850 (collectie: Rijksmuseum, Amsterdam).

Afb. 11: Jagersgezin voor hun woning, schilderij door: Henri Voordecker, 1826 (collectie: Rijksmuseum, Amsterdam).

Samenvattend wordt duidelijk dat het serviesgoed dateert uit een periode waarin de heersende mode werd gedomineerd door de kunststroming van de Romantiek. Vooral de ongerepte natuur en het leven op het platteland werden geromantiseerd (afb. 10 & afb. 11). De rijke middenklasse kon er ontsnappen uit de drukke, vuile stad met alle opkomende industrie. De voetreis van de beroemde dichter Jacob van Lennep door de vele pittoreske plaatsjes in Nederland in 1823 sluit prachtig bij dit onderwerp aan.²⁷ In de vroege 19de eeuw nam de belangstelling voor China af, zoals die in de gehele 18de eeuw in het Westen had geheerst. Juist de interesse voor de natuur en cultuur van Europa nam een grote vlucht. Verder begon de bovenklasse ook waardering te vinden voor meer vrije tijd in de buitenlucht, door de levensstijl van de Engelse elite te volgen in de vorm van jacht en visserij. De decors op het serviesgoed uit het Schervenvrak bestemd voor vermogende Westerse ondernemers op de plantages van Suriname en Guyana passen goed in deze sfeer (afb. 12). Ironisch genoeg werd het vaatwerk met deze Romantische decors wel met de meest up-to-date technieken in moderne fabrieken gefabriceerd.²⁸

65

Bij een blik op alle aanwezige vormen is het opvallend dat bij verschillende serviezen dezelfde theepot-vorm voorkomt, terwijl er duidelijk onderscheid is in het uiterlijk van de melkkannen. Bij de spoelkommen is op te merken dat zowel het model op rechte standring als op uitstaande standring voorkomt. Dit geldt ook voor de Engelse kommen met andersoortige decoraties uit het wrak. Bij de koppen is vooral de vormvariatie binnen hetzelfde decor van *Timbered Cottage* opmerkelijk. Verder valt op dat bij het blauwe *transferware* alle kopjes een oor hebben. De overige koppen uit het wrak met overglazuur drukdecor zijn vooral vertegenwoordigd in de traditionele Chinese vorm, zonder oor en op rechte standring (afb. 2). Duidelijk is dat rond 1820 koppen en kommen op zowel rechte als uitstaande standring voorkwamen. Maar het lijkt erop dat de uitstaande standring in de loop van dit decennium de rechte standring verdrong. Tot slot is nog op te merken dat een typische vorm van aardewerk die veel bij 18de- en vroeg 19de-eeuwse serviezen voorkomt, tussen het vondstmateriaal uit het Schervenwrak ontbreekt. Dat is namelijk de theebus, waarin men vormalen theeblaadjes kon bewaren. Waarschijnlijk ging men de thee in de loop van de 19de eeuw bewaren in grotere bussen van hout of metaal, omdat de waarde van thee afnam en het dus in grotere hoeveelheden beschikbaar werd.

Het dateren van Engelse *transferware*

In het hiernavolgende wordt kort uiteengezet hoe de decors op het serviesgoed uit het in 1822 vergane Schervenwrak zich onderscheiden van oudere en jongere *transferware* uit Engeland. De vroegste producten uit de late 18de eeuw tot circa 1815 vertonen veelal Chinese landschappen – rechtstreeks gekopieerd van Chinees porselein. Ook klassieke decors met voorstellingen van goden of Romeinse ruïnes komen in deze periode geregeld voor.²⁹ Interessant is het feit dat Chinoiserie daarna uit de mode raakte, maar juist het beroemde *Willow Pattern* bleef de hele 19de eeuw het meest populaire drukdecor op industrieel aardewerk.³⁰ Opvallend bij deze vroege onderglazuur drukdecors is de mate van verfijning die nog ontbreekt. In eerste instantie werd enkel met lijngravures gewerkt, zodat vooral tweedimensionale voorstellingen met weinig details gecreëerd werden. Vanaf 1803 werd dunner papier voor het drukwerk toegepast en vanaf circa 1807 begon men ook met stippelgravures te werken. Zodoende konden veel fijnere drukdecors gefabriceerd worden.³¹

In de jaren 1820 is vooral het plattelandleven een geliefd onderwerp. Ook aan de Grand Tour gerelateerde Italiaanse landschappen, ruïnes van kerken en kastelen en afbeeldingen van Britse landhuizen zijn vanaf circa 1815 erg in zwang.³² Men kon alle inspiratie putten uit bestaande prenten uit boeken. In de jaren 1830 en '40 ontstaat vooral belangstelling voor alpiene berglandschappen en het Midden Oosten.³³ Serviesgoed met spelende kinderen of moralistische boodschappen speciaal bedoeld voor kinderen is eveneens algemeen in deze periode.³⁴

Tot circa 1830 is donkerblauw de meest algemene toegepaste kleur voor onderglazuur *transferware*. In de vroege 19de eeuw werden ook al onderglazuur bruin en zwart toegepast. Na 1830 worden lichtblauwe drukdecors populairder. Ook komen vanaf deze tijd kleuren als groen, paars, roze en rood als onderglazuur kleuren in de omloop. De pottenbakkers hadden ontwikkelingen doorgevoerd waarbij ook deze kleuren de extreme hitte in de ovens konden doorstaan. Eerder was dus enkel sprake van bovenglazuur drukdecors in deze kleuren, zoals ook zichtbaar is bij diverse kommetjes uit het Schervenwrak (afb. 2). Het zoute zeewater heeft deze decors wel aangetast, terwijl het onderglazuur blauwe *transferware* er nog als nieuw uitziet. Vanaf 1840 wordt het populair om blauwe drukdecors uit te laten vloeien in de oven: het zogenaamde *flow blue*.³⁵

Typisch is tot slot het onderscheid in rand-decors. Het vroegste materiaal draagt vooral op Chinees porselein geïnspireerde geometrische randmotieven. In de jaren 1820 werden hoofzakelijk grote bloemen langs de rand als decor toegepast. Vanaf de jaren 1830 doen krulmotieven in de rococo-stijl weer hun intrede. In die periode worden de centrale decors op het aardewerk ook kleiner en ontstaat er meer witruimte ten opzichte van het rand-decor.³⁶

Het 'einde' voor het traditionele *transferware*

In 1842 kwam de Copyright Act in Engeland tot kracht. Vanaf die tijd mochten onder andere de pottenbakkers geen bestaande prenten meer uit boeken op hun producten afbeelden. Deze ontwikkeling deed een zware klap uit aan de tot dan toe florerende Engelse keramiekindustrie. De grootste inspiratiebron voor drukdecors verdween hiermee, en ingehuurde graveerders moesten nu zelf romantische voorstellingen verzinnen.³⁷ Dit soort gefantaseerde decors van figuren in een landschapje omringd door waterpartijen, bergen en bossen komen we ook vooral tegen bij de producten van de in 1836 opgerichte Maastrichtse aardewerfabriek van Petrus Regout.

Rond het midden van de 19de eeuw werd fotografie als nieuw medium geïntroduceerd. Daarmee nam geleidelijk de interesse in prenten van landschappen bij het grote publiek af. De wereld werd steeds kleiner met de introductie van de stoomboot en de trein. In eerste instantie werden deze noviteiten nog enthousiast afgebeeld op serviesgoed. Maar het had ook een keerzijde. Er werd meer gereisd en prenten en servies hoefden zodoende niet meer te fungeren als beeldende vervangers voor de tot dan toe enkel voor de elite gereserveerde Grand Tour.³⁸

Al met al betekenden deze ontwikkelingen grotendeels het einde voor de populariteit het traditionele Engelse *transferware*. Na 1850 werd het Engelse aardewerk grotendeels van de Nederlandse markt weggeconcentreerd door de Maastrichtse aardewerfabrikanten Regout en Société Céramique. Terwijl het Engels bedrukte aardewerk uit de gratie raakte, werden ook het boerenbont beschilderde aardewerk en het onversierde industrieel wit steeds geliefder in deze periode.³⁹

Noten

1. Archeologie West-Friesland/Gemeente Texel.
2. Van Dijk 2017.
3. Met dank aan de Duikclub Texel, Museum Kaap Skil en Michiel Bartels (Archeologie West-Friesland/Gemeente Texel) voor het beschikbaar stellen van de vondsten uit het Schervenwrak.
4. Neale 2005, 10; Samford 1997, 1-3.
5. Sandon 1989, 47.
6. Miller & Hunter 2001.
7. Hildyard 2009, 90.
8. Lamp 2004, 106; Löden 2001, 41, 60, 74.
9. Potter 1998a, 7.
10. Samford 1997, 3.
11. Potter 1998a, 8.
12. Carpentier & Rickard 2001.
13. www.transcollectorsclub.org.
14. Transferware Collectors Club Pattern Number: 16216.
15. Miller 2011, 6.
16. Persoonlijke mededeling: Cuno Koopstra.
17. Transferware Collectors Club Pattern Number: 6953.
18. Transferware Collectors Club Pattern Number: 776.
19. Transferware Collectors Club Pattern Number: 1955.
20. Transferware Collectors Club Pattern Number: 15450.
21. Miller 2011, 9.
22. Ibid., 10.
23. Ibid, 10-11.
24. Ibid, 10-11.
25. Clevis 2007, 48; Laan 2003, 85; Otto 1998, 46.
26. Transferware Collectors Club Pattern Number: 3614.
27. Van Lennep, Mak & Mathijssen, 2018.
28. Samford 1997, 7, 13.
29. Samford 1997, 8, 12-13.
30. Potter 1998a, 8.
31. Coysh & Henrywood 1989, 9; Löden 2001, 44.
32. Potter 1998a, 8-9.
33. Samford 1997, 12-13.
34. Persoonlijke mededeling: Cuno Koopstra.
35. Samford 1997, 22, 24.
36. Pulver 1998, 48-50; Samford 1997, 20-21.
37. Coysh & Henrywood 1989, 10-11; Potter 1998b, 22.
38. Löden 2001, 139-140, Samford 1997, 12.
39. Löden 2001, 73; Samford 1997, 4.

Literatuur

Carpentier, D. & J. Rickard, 2001. Slip Decoration in the Age of Industrialization, in: *Ceramics in America* 1, Milwaukee.

Clevis, H. (red.), 2007. *Opgeruimd staat netjes. Keukengoed en tafelgerei van een bouwhuis van de Kranenburg (1840-1865)*, Zwolle.

Coysh, A.W. & R.K. Henrywood, 1989 (1982). *The Dictionary of Blue and White Printed Pottery 1780-1880*, Volume 1, Woodbridge.

Dijk, C., van, 2007. *De schatten van het Schervenwrak. Historisch en archeologisch onderzoek van een 19de-eeuwse drieschip in de Waddenzee bij Texel*, Oldenzaal.

Hildyard, R., 2002 (1999). *European ceramics*, London.

Laan, C., 2003. *Drank & drinkgerei. Een archeologisch en cultuurhistorisch onderzoek naar de alledaagse drinkcultuur van de 18de-eeuwse Hollanders*, Amsterdam.

Lamp, P., 2004. *Drie eeuwen Wedgwood en Nederland: Wedgwood en de betrekkingen met Nederland 1763-2004*, Budel.

- Lennepe, J., van, G. Mak & M. Mathijssen, 2018. *De zomer van 1823. Het dagboek van zijn voetreis door Nederland*, Amsterdam.
- Löden, S., 2001. Moderner Konsum in der Region. Englisches Steingut in Ostfriesland und Nordoldenburg 1760-1870, *Quellen und Studien zur Regionalgeschichte Niedersachsens* 7, Cloppenburg.
- Miller, G.L. & R. Hunter, 2001. How Creamware Got the Blues: The Origins of China Glaze and Pearlware, *Ceramics in America* 2001, www.chipstone.org/html/publications/CIA/2001/Miller-Hunter/MillHuntIndex.
- Miller, G.L., 2011. *Common Staffordshire cup and bowl shapes*, for the Diagnostic Artifacts in Maryland Website, linked from Jefferson Patterson Park & Museum's Webpage (www.jefpat.org).
- Neale, G., 2005. *Encyclopedia of British transfer-printed pottery patterns: 1790-1930*, London: Octopus Publishing Group Ltd.
- Otto, D., 1998. The Useful Wares, in: G. B. Roberts (red.), *True Blue. Transferprinted Earthenware*, East Hagbourne, 46-47.
- Potter, J., 1998a. Introduction, in: G. B. Roberts (red.), *True Blue. Transferprinted Earthenware*, East Hagbourne, 7-9.
- Potter, J., 1998b. Sources of Design – British and European Patterns, in: G. B. Roberts (red.), *True Blue. Transferprinted Earthenware*, East Hagbourne, 20-22.
- Pulver, R., 1998. Changing Styles 1840-1870, in: G. B. Roberts (red.), *True Blue. Transferprinted Earthenware*, East Hagbourne, 20-22.
- Sandon, J., 1989. *The Philips guide to English porcelain of the 18th and 19th centuries*, London.
- Samford, P. M., 1997. Response to a Market: Dating English Underglaze Transfer-Printed Wares, *Historical Archaeology* 31/2, 1-30.

Internet

The Transferware Collectors Club 2019, www.transcollectorsclub.org.

Catalogus Engelse keramiek uit het Schervenwrak

Opbouw catalogusblokjes keramiek
 1a vondstnummer (volgnummer)
 1b vondstcontext (complexdatering)
 2a code van het type
 2b omschrijving van het type
 3 objectdatering
 4 afmetingen in cm
 (max. diam./hoogte)
 5a bakselgroep
 5b glazuur
 5c beschrijving van de decoratie
 5d overig
 6a bodem
 6b additieven
 7 naam
 8 productiecentrum
 9 literatuur

1
 1a 78-v1 (c04)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kom-5
 2b bolle kom met rechte rand,
 rechte standing
 3 1780-1800
 4 19 /9,5
 5a industrieel wit aardewerk
 (*pearlware / dipped ware*)
 5b loodglazuur
 5c gemarmerde kleislib; meander
 langs rand
 5d -
 6a rechte standing
 6b -
 7 kom
 8 Engeland
 9 -

2
 1a 78-v13 (c02)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kom-1
 2b bolle kom met rechte rand, breed
 uitstaande standing
 3 1815-1850
 4 25 /11,5
 5a industrieel wit aardewerk
 (*whiteware*)
 5b loodglazuur
 5c -
 5d -
 6a uitstaande standing
 6b -
 7 kom
 8 Engeland
 9 -

3
1a 78-v13 (c04)
1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-kom-1
2b bolle kom met rechte rand, breed uitstaande standing
3 1815-1850
4 22 / 10
5a industrieel wit aardewerk (whiteware)
5b loodglazuur
5c -
5d -
6a uitstaande standing
6b -
7 kom
8 Engeland
9 -

4
1a 78-v13 (c05)
1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-kom-1
2b bolle kom met rechte rand, breed uitstaande standing
3 1815-1850
4 18,5 / 9
5a industrieel wit aardewerk (whiteware)
5b loodglazuur
5c -
5d -
6a uitstaande standing
6b -
7 kom
8 Engeland
9 -

5
1a 78-v13 (c07)
1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-kom-1
2b bolle kom met rechte rand, breed uitstaande standing
3 1815-1830
4 21 / 10,5
5a industrieel wit aardewerk (whiteware / lustreware)
5b loodglazuur
5c overglazuur goudlusterbeschildering: landschap met huis en vogel
5d -
6a uitstaande standing
6b -
7 kom
8 Engeland
9 -

1 : 2

1 : 2

- 6
- 1a 78-v13 (c09)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a ik-kom-1
- 2b bolle kom met rechte rand, breed uitstaande standing
- 3 1815-1830
- 4 15,5 / 8
- 5a industrieel gekleurd aardewerk (*yellowware* / *lustreware*)
- 5b loodglazuur
- 5c overglazuur goudlusterbeschildering: landschap met vogel
- 5d -
- 6a uitstaande standing
- 6b -
- 7 kom
- 8 Engeland
- 9 -

- 7
- 1a 78-v13 (c11)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-kop-1
- 2b bolle kop met rechte rand, rechte standing
- 3 1810-1825
- 4 11 / 6,5
- 5a industrieel wit aardewerk (*creamware* / *lustreware*)
- 5b loodglazuur
- 5c overglazuur goudluster en polychrome beschildering: bloemen en bladerkrans
- 5d -
- 6a rechte standing
- 6b -
- 7 kop
- 8 Engeland
- 9 -

- 8
- 1a 78-v13 (c10)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-kop-2
- 2b bolle kop met rechte rand, breed uitstaande standing
- 3 1810-1825
- 4 11,5 / 6,5
- 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware* / *lustreware*)
- 5b loodglazuur
- 5c overglazuur oranje drukdecor met goudluster en polychrome beschildering: vogel in landschap
- 5d -
- 6a uitstaande standing
- 6b -
- 7 kop
- 8 Engeland
- 9 -

1 : 2

- 9
 1a 78-v13 (c12)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kop-1
 2b bolle kop met rechte rand, rechte standring
 3 1810-1825
 4 12,5 / 7
 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
 5b loodglazuur
 5c overglazuur zwart drukdecor met polychrome beschildering: fazant op boomtak en bloemen
 5d -
 6a rechte standring
 6b -
 7 kop
 8 Engeland
 9 -

- 10
 1a 78-v13 (c64)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kop-1
 2b bolle kop met rechte rand, rechte standring
 3 1810-1825
 4 10,5 / 6
 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
 5b loodglazuur
 5c overglazuur oranje drukdecor met polychrome beschildering: florale motieven
 5d -
 6a rechte standring
 6b -
 7 kop
 8 Engeland
 9 -

- 11
 1a 78-v13 (c71)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kop-1
 2b bolle kop met rechte rand, rechte standring
 3 1810-1825
 4 13,5 / 6,5
 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
 5b loodglazuur
 5c overglazuur oranje drukdecor met polychrome beschildering: florale motieven
 5d -
 6a rechte standring
 6b -
 7 kop
 8 Engeland
 9 -

- 12
 1a 78-v13 (c77)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kop-1
 2b bolle kop met rechte rand, rechte standing
 3 1810-1825
 4 12,5 / 6
 5a industrieel wit aardewerk (*creamware* / *transferware*)
 5b loodglazuur
 5c overglazuur oranje drukdecor: man met hond in landschap; hond draagt mand in de bek met daarin een doek waarop de tekst "GETROUW" staat
 5d -
 6a rechte standing
 6b -
 7 kop
 8 Engeland
 9 -

- 13
 1a 78-v3 (c36)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kop-2
 2b bolle kop met rechte rand, breed uitstaande standing
 3 1810-1825
 4 12,5 / 6
 5a industrieel wit aardewerk (*bone china* / *transferware*)
 5b loodglazuur
 5c overglazuur oranje drukdecor: bloemen en druiventrossen
 5d -
 6a uitstaande standing
 6b -
 7 kop
 8 Engeland
 9 -

- 14a
 1a 78-v2 (c84)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kof-2
 2b peervormige koffiepot met rechte rand, breed uitstaande standing
 3 1820-1825
 4 13 / 20
 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware* / *transferware*)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor: florale motieven
 5d set met cat. 14b; beeldmerk "6" op bodem
 6a uitstaande standing
 6b gebogen lintoor; tuit
 7 koffiepot
 8 Engeland
 9 -

1 : 2

- 14b
- 1a 78-v2 (c85)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-dek-18
- 2b hoog smal deksel met knop en zeer hoge sluitrand
- 3 1820-1825
- 4 10 / 9
- 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
- 5b loodglazuur
- 5c onderglazuur blauw drukdecor: florale motieven
- 5d set met cat. 14a
- 6a -
- 6b bolle knop
- 7 koffiepotdeksel
- 8 Engeland
- 9 -

- 15
- 1a 78-v2 (c76)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-bor-3
- 2b afgeronde schotel zonder vlag, standing
- 3 1815-1825
- 4 13,5 / 3
- 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
- 5b loodglazuur
- 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren in Chinees landschap (*Garden pleasure*)
- 5d set met cat. 16; beeldmerk "3" op bodem
- 6a rechte standing
- 6b -
- 7 schotel
- 8 Engeland
- 9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 16216

- 16
- 1a 78-v2 (c73)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-kop-20
- 2b slanke afgeronde kop, uitstaande standing
- 3 1815-1825
- 4 7,5 / 6
- 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
- 5b loodglazuur
- 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren in Chinees landschap (*Garden pleasure*)
- 5d set met cat. 15; beeldmerk "3" op bodem
- 6a uitstaande standing
- 6b gebogen lintoer
- 7 kop
- 8 Engeland
- 9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 16216

- 17
 1a 78-v2 (c74)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kom-1
 2b bolle kom met rechte rand, breed uitstaande standing
 3 1815-1825
 4 16 / 8,5
 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren in Chinees landschap (*Garden pleasure*)
 5d beeldmerk "c" op bodem
 6a uitstaande standing
 6b -
 7 kom
 8 Engeland
 9 Transferware Collectors Club
 Pattern Number: 16216

- 18
 1a 78-v2 (c83)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kan-8
 2b helmvormige kan met uitstaande rand, standvoet
 3 1815-1825
 4 9,5 / 14
 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren in Chinees landschap (*Garden pleasure*)
 5d beeldmerk "o" op bodem
 6a standvoet
 6b gebogen lintoer
 7 melkkan
 8 Engeland
 9 Transferware Collectors Club
 Pattern Number: 16216

- 19a
 1a 78-v2 (c81)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-the-3
 2b lampionvormige theepot met hoge rand, standing
 3 1815-1825
 4 13 / 13
 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren in Chinees landschap (*Garden pleasure*)
 5d set met cat. 19b; beeldmerk "o" op bodem
 6a uitstaande standing
 6b gebogen lintoer; tuit
 7 theepot
 8 Engeland
 9 Transferware Collectors Club
 Pattern Number: 16216

1 : 2

- 19b
- 1a 78-v2 (c82)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-dek-4
- 2b bol deksel met knop en sluitrand
- 3 1815-1825
- 4 8,5 / 3,5
- 5a industrieel wit aardewerk
(*pearlware / transferware*)
- 5b loodglazuur
- 5c onderglazuur blauw drukdecor:
florale motieven
- 5d set met cat. 19a
- 6a -
- 6b druppelvormige knop
- 7 theepotdeksel
- 8 Engeland
- 9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 16216

- 20
- 1a 78-v2 (c33)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-bor-15
- 2b schotel met afgeronde knik in
wand en rechte rand, standing
- 3 1820-1825
- 4 15,5 / 3,5
- 5a industrieel wit aardewerk
(*pearlware / transferware*)
- 5b loodglazuur
- 5c onderglazuur blauw drukdecor:
arenrapers in landschap (*gleaner*)
- 5d beeldmerk "o" op bodem
- 6a rechte standing
- 6b -
- 7 schotel
- 8 Engeland, Leeds, Leeds pottery
(1781-1827)?
- 9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 6953

1 : 2

- 21
- 1a 78-v2 (c137)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-kom-5
- 2b bolle kom met rechte rand,
rechte standing
- 3 1810-1825
- 4 25 / 10,5
- 5a industrieel wit aardewerk
(*pearlware / transferware*)
- 5b loodglazuur
- 5c onderglazuur blauw drukdecor:
boerderij met vee (*Farm Scene
with Thatched Buildings*)
- 5d -
- 6a rechte standing
- 6b -
- 7 kom
- 8 Engeland, Swansea, Cambrian
pottery (1764-1870)?
- 9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 776

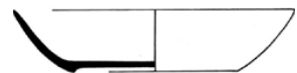
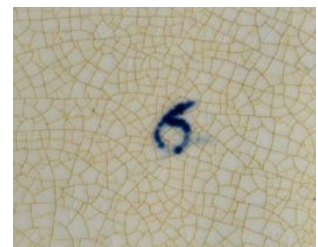

1 : 2

- 22
- 1a 78-v2 (c28)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-kom-1
- 2b bolle kom met rechte rand, breed uitstaande standing
- 3 1820-1825
- 4 17 / 8,5
- 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
- 5b loodglazuur
- 5c onderglazuur blauw drukdecor: fazanten in landschap (*French Pheasant*)
- 5d beeldmerk "FRENCH PHEASANT" op bodem
- 6a uitstaande standing
- 6b -
- 7 kom
- 8 Engeland
- 9 -

1 : 2

- 23
- 1a 78-v2 (c34)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-kom-1
- 2b bolle kom met rechte rand, breed uitstaande standing
- 3 1820-1825
- 4 19 / 9
- 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
- 5b loodglazuur
- 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuur in waterrijk landschap (*Lakeside meeting*)
- 5d -
- 6a uitstaande standing
- 6b -
- 7 kom
- 8 Engeland, Hanley, James Keeling (1790-1832)?
- 9 -

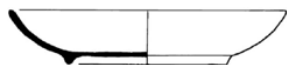
- 24
- 1a 78-v2 (c14)
- 1b complex: Schervenwrak (1822)
- 2a iw-bor-12
- 2b schotel met afgeronde wand en rechte rand, uitgedraaide standing
- 3 1820-1825
- 4 15 / 3
- 5a industrieel wit aardewerk (*pearlware / transferware*)
- 5b loodglazuur
- 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg (*Timbered cottage*)
- 5d set met cat. 25; beeldmerk "6" op bodem
- 6a uitgedraaide standing
- 6b -
- 7 schotel
- 8 Engeland
- 9 Transferware Collectors Club Pattern Number: 15450

- 25
1a 78-v2 (c02)
1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-kop-6
2b bolle kop met rechte rand, uitgedraaide standring
3 1820-1825
4 9,5 / 6,5
5a industrieel wit aardewerk (pearlware / transferware)
5b loodglazuur
5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg (*Timbered cottage*)
5d set met cat. 24
6a uitgedraaide standring
6b gebogen lintoor met knik
7 kop
8 Engeland
9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 15450

- 26
1a 78-v2 (c22)
1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-bor-21
2b schotel met scherpe knik in wand en rechte rand, standring
3 1820-1825
4 15 / 3
5a industrieel wit aardewerk (pearlware / transferware)
5b loodglazuur
5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg (*Timbered cottage*)
5d set met cat. 27; beeldmerk "6" op bodem
6a rechte standring
6b -
7 schotel
8 Engeland
9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 15450

- 27
1a 78-v2 (c02)
1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-kop-17
2b conische kop met scherpe knik in wand en rechte rand, breed uitstaande standring
3 1820-1825
4 10 / 6
5a industrieel wit aardewerk (pearlware / transferware)
5b loodglazuur
5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg (*Timbered cottage*)
5d set met cat. 26
6a uitstaande standring
6b puntig lintoor met knik
7 kop
8 Engeland
9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 15450

1 : 2

28	29	30
1a 78-v2 (c16)	1a 78-v2 (c11)	1a 78-v2 (c23)
1b complex: Schervenwrak (1822)	1b complex: Schervenwrak (1822)	1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-bor-3	2a iw-kop-29	2a iw-kom-1
2b afgeronde schotel zonder vlag, standing	2b kop met afgeronde knik in wand en uitstaande rand, rechte standing	2b bolle kom met rechte rand, breed uitstaande standing
3 1820-1825	3 1820-1825	3 1820-1825
4 15 / 3	4 9 / 6	4 16 / 8
5a industrieel wit aardewerk (<i>pearlware</i> / <i>transferware</i>)	5a industrieel wit aardewerk (<i>pearlware</i> / <i>transferware</i>)	5a industrieel wit aardewerk (<i>pearlware</i> / <i>transferware</i>)
5b loodglazuur	5b loodglazuur	5b loodglazuur
5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg (<i>Timbered cottage</i>)	5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg (<i>Timbered cottage</i>)	5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg (<i>Timbered cottage</i>)
5d set met cat. 29; beeldmerk "6" op bodem	5d set met cat. 28	5d -
6a rechte standing	6a rechte standing	6a uitstaande standing
6b -	6b rechthoekig lintoor	6b -
7 schotel	7 kop	7 kom
8 Engeland	8 Engeland	8 Engeland
9 Transferware Collectors Club Pattern Number: 15450	9 Transferware Collectors Club Pattern Number: 15450	9 Transferware Collectors Club Pattern Number: 15450

31
 1a 78-v2 (c100)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kan-6
 2b tonvormige kan met rechte rand,
 uitgedraaide standing
 3 1820-1825
 4 7,5 / 9
 5a industrieel wit aardewerk
 (pearlware / transferware)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor:
 figuren bij herberg (*Timbered
 cottage*)
 5d beeldmerk "5" op bodem
 6a uitgedraaide standing
 6b gebogen lintoor
 7 melkkan
 8 Engeland
 9 Transferware Collectors Club
 Pattern Number: 15450

32a
 1a 78-v2 (c26)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-pot-8
 2b bolle suikerpot met rechte rand,
 standvoet
 3 1820-1825
 4 9 / 8
 5a industrieel wit aardewerk
 (pearlware / transferware)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor:
 figuren bij herberg (*Timbered
 cottage*)
 5d set met cat. 32b
 6a standvoet
 6b twee ringen als grepen
 7 suikerpot
 8 Engeland
 9 Transferware Collectors Club
 Pattern Number: 15450

32b
 1a 78-v2 (c27)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-dek-6
 2b hoog puntig deksel met knop en
 sluitrand
 3 1820-1825
 4 9,5 / 5
 5a industrieel wit aardewerk
 (pearlware / transferware)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor:
 figuren bij herberg (*Timbered
 cottage*)
 5d set met cat. 32a
 6a standvoet
 6b bolle knop
 7 suikerpotdeksel
 8 Engeland
 9 Transferware Collectors Club
 Pattern Number: 15450

- 33a
 1a 78-v2 (c24)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-the-3
 2b lampionvormige theepot met hoge rand, standing
 3 1820-1825
 4 13 / 14
 5a industrieel wit aardewerk (pearlware / transferware)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg ("Timbered cottage")
 5d set met cat. 33b; beeldmerk "6" op bodem
 6a uitstaande standing
 6b gebogen lintoor; tuit
 7 theepot
 8 Engeland
 9 Transferware Collectors Club
 Pattern Number: 15450

- 33b
 1a 78-v2 (c25)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-dek-4
 2b bol deksel met knop en sluitrand
 2b lampionvormige theepot met hoge rand, standing
 3 1820-1825
 4 8,5 / 3,5
 5a industrieel wit aardewerk (pearlware / transferware)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg ("Timbered cottage")
 5d set met cat. 33a
 6a -
 6b bolle knop
 7 theepotdeksel
 8 Engeland
 9 Transferware Collectors Club
 Pattern Number: 15450

- 34a
 1a 78-v2 (c159)
 1b complex: Schervenwrak (1822)
 2a iw-kof-2
 2b peervormige koffiepot met rechte rand, breed uitstaande standing
 3 1820-1825
 4 13 / 19,5
 5a industrieel wit aardewerk (pearlware / transferware)
 5b loodglazuur
 5c onderglazuur blauw drukdecor: figuren bij herberg ("Timbered cottage")
 5d set met cat. 34b
 6a uitstaande standing
 6b gebogen lintoor; tuit
 7 koffiepot
 8 Engeland
 9 Transferware Collectors Club
 Pattern Number: 15450

1 : 2

34b
1a 78-v2 (c160)
1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-dek-18
2b hoog smal deksel met knop en
zeer hoge sluitrand
3 1820-1825
4 10 / 9
5a industrieel wit aardewerk
(*pearlware / transferware*)
5b loodglazuur
5c onderglazuur blauw drukdecor:
figuren bij herberg (*Timbered
cottage*)
5d set met cat. 34a
6a -
6b bolle knop
7 koffiepotdeksel
8 Engeland
9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 15450

35
1a 78-v2 (c32)
1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-bor-3
2b afgeronde schotel zonder vlag,
standing
3 1820-1825
4 16,5 / 3,5
5a industrieel wit aardewerk
(*pearlware / transferware*)
5b loodglazuur
5c onderglazuur blauw drukdecor:
jager met twee honden in land-
schap (*Gun dogs*)
5d beeldmerk "o" op bodem
6a rechte standing
6b -
7 schotel
8 Engeland, Stoke-on-Trent, Enoch
Wood & Sons (1818-1846)?
9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 3614

36
1a 78-v2 (c30)
1b complex: Schervenwrak (1822)
2a iw-kan-6
2b tonvormige kan met rechte rand,
uitgedraaide standing
3 1820-1825
4 8,5 / 9
5a industrieel wit aardewerk
(*pearlware / transferware*)
5b loodglazuur
5c onderglazuur blauw drukdecor:
jager met twee honden in land-
schap (*Gun dogs*)
5d beeldmerk "o" op bodem
6a uitgedraaide standing
6b -
7 melkkan
8 Engeland, Stoke-on-Trent, Enoch
Wood & Sons (1818-1846)?
9 Transferware Collectors Club
Pattern Number: 3614

